

مدیریت شهری

شماره ۳۱ بهار و تابستان ۹۲

No.31 Spring & Summer

■ ۱۵۷-۱۷۴ ■

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۱/۷/۲۴

زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۰/۱۲/۱

مشارکت‌پذیری شهروندان تهرانی در حوزه وظایف شهرداری (مطالعه موردی: شهروندان منطقه ۴ شهرداری تهران)

جمال عبدالله‌پور* - دانشجوی دکترای تخصصی جامعه‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
حسن مختارپور - کارشناسی ارشد مدیریت محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران.
رجبعیلی مختارپور - کارشناس ارشد جغرافیای انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

چکیده

Tendency to participation of Tehran citizens in the activities domain of municipality (case study: citizens of region 4)

Today, most expert believe that the focused urban management experience is failed and it is impossible without citizen participation. So the attraction of citizens' participation is the main concerns of the urban new managements. Tehran Municipality the one of the major institutions of urban management has adopted the social approach in order to attract the participation of citizens and has taken the basic steps. The present article is aimed to explore the status of Tehran citizens' tendency to participate in doing activities of municipality (case study region 4). Chosen theoretical framework for understanding the effective factors, a framework based on a combination of individual and social factors. The survey method was used to examine the hypothesis. The statistical data analysis techniques such as Pearson correlation, t and F tests and multiple regression analysis was used to analyze data. The research results indicate a moderate level of citizens participation tendency that its changes will be explained with factors such as gender, employment status, knowledge and information on urban affairs, expected rewards of participation, association membership, experience and interest in and desire to live in neighborhoods. Municipality with different measures based on results of this study can enhance citizens' participation willingness, operating these capacities and attract them in doing its activities.

Keywords: participation, tendency to participation, citizens of region four, municipality

امروزه بیشتر صاحب‌نظران حوزه مدیریت شهری، تجربه مدیریت مرکز شهر را شکست خورده دانسته و آن را بدون مشارکت شهروندان ناموفق ارزیابی می‌کنند. از این رو جلب مشارکت شهروندان یکی از دغدغه‌های اصلی مدیریت‌های نوین شهری محسوب می‌شود. شهرداری تهران یکی از نهادهای مهم مدیریت این کلان شهر با اتخاذ رویکردی اجتماعی، گام‌های اساسی در راستای جلب مشارکت شهروندان برداشته است. نظر به اهمیت مشارکت شهروندان در اداره امور شهری و با توجه به راهبردهای شهرداری تهران در این راستا، مقاله حاضر وضعیت مشارکت‌پذیری شهروندان محلات تهران را با مطالعه موردی شهرداری منطقه چهار بررسی نموده است. چارچوب نظری انتخاب شده به منظور شناخت عوامل تأثیرگذار، چارچوبی ترکیبی مبتنی بر عوامل فردی و اجتماعی است. به منظور بررسی تجربی فرضیات تحقیق از روش پیمایش استفاده شده که در تحلیل داده‌ها از تکنیک‌های آماری میانگین، ضریب همبستگی پیرسون، آزمون T و F و تحلیل رگرسیون چندمتغیره استفاده شده است. نتایج تحقیق بیانگر متوسط بودن سطح مشارکت‌پذیری شهروندان بوده که تغییرات آن با استفاده از عواملی نظیر جنسیت، وضعیت شغلی، آگاهی و اطلاعات درباره امور شهری، انتظار پاداش از مشارکت، عضویت انجمنی، سابقه سکونت در محله و علاقه و تمایل به آن تبیین می‌شود. شهرداری با انجام اقدامات گوناگون با تکیه بر نتایج این مطالعه می‌تواند تمایلات مشارکتی شهروندان را ارتقاء داده و از ظرفیت‌های آن برای مدیریت بهینه شهر بهره گیرد.

واژگان کلیدی: مشارکت، مشارکت‌پذیری، شهرداری، شهروندان منطقه چهار.

۱- مقدمه

و به تدریج در بعضی از شهرهای کشور بعد از برگزاری انتخابات شورای شهر علیرغم محدودیت‌های مواجه شده با آن، از دیگر نمونه‌های مشارکت شهروندی در اداره امور شهری در ایران محسوب می‌شود.

در نتیجه کوشش‌های به عمل آمده، تجربه‌های مفید دیگری نیز در این زمینه در کشور بویژه با تلاش‌های شهرداری تهران ایجاد شده که از جمله آن می‌توان به پروژه شهر سالم و طرح‌های شهردار مدرسه، پیشگامان فضای سبز، محله سالم و استقبال از بهار اشاره نمود که در پی جلب مشارکت‌های مردمی در حوزه تصمیم‌گیری و مدیریت و تأمین نیروی انسانی برای انجام فعالیت‌ها می‌باشد. از جمله کوشش‌های مؤثر دیگر در این رابطه می‌توان به تشکیل اداره کل آموزش و مشارکت‌های مردمی در شهرداری تهران در سال ۱۳۸۵ اشاره نمود. مشاهده می‌شود که روند مدیریت شهری در ایران بویژه بعد از انقلاب اسلامی به سمت مشارکت شهروندان در اداره امور شهر قدم برداشته و زمینه‌های نسبی مشارکت شهرروندان در اداره امور شهر فراهم شده است. در این میان شهرداری تهران یکی از نهادهای مهم مدیریت این شهر با اتخاذ رویکردی اجتماعی و فراهم نمودن زمینه‌ها و ملزمومات آن و تأکید بر ناچیه‌محوری و محله‌محوری و اقدامات گوناگون دیگر در راستای جلب مشارکت شهرروندان، گام‌های اساسی را برداشته است. نظر به اهمیت مشارکت شهرروندان در اداره امور شهری و با توجه به راهبردهای شهرداری تهران در این راستا، مقاله حاضر وضعیت مشارکت‌پذیری شهرروندان محلات تهران را با مطالعه موردی شهرداری منطقه ۴ بررسی نموده است. ضرورت بررسی این موضوع از این نظر حائز اهمیت است که نشان می‌دهد با توجه به بسترسازی‌ها و اقدامات به عمل آمده در راستای جلب مشارکت شهروندان در اداره امور شهری؛ میزان مشارکت‌پذیری (تمایل به مشارکت) شهرروندان در چه وضعیتی قرار دارد؟ به بیان دیگر شهرروندان تا چه حد تمایل دارند که با مدیریت شهری و شهرداری همکاری و در فرایند تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری، اجرا و نظارت مشارکت داشته باشند؟ به این ترتیب می‌توان به نحو بهتری برای جلب مشارکت

در گذشته، کوچکی اندازه جامعه، تنوع اندک نقش‌های اقتصادی اجتماعی، محدودیت روابط اجتماعی و بی‌سودای و ناآگاهی بیشتر افراد به همراه تمایلات حاکمان، موجب شد که شهرها به شیوه متمرکز اداره شوند. در جوامع امروزی افزایش جمعیت، تنوع و پیچیدگی نقش‌ها و روابط، افزایش سواد و آگاهی، گسترش رسانه‌های همگانی به همراه هزینه‌های سنگین اقتصادی، اجتماعی اداره متمرکز امور و وجود پشتونه‌های قانونی، سبب شده است که شیوه‌های مشارکتی در اداره امور شهرها مورد توجه قرار گیرد. امروزه اکثر صاحبنظران، تجربه مدیریت شهری متمرکز را شکست خورده دانسته و آن را بدون مشارکت شهرروندان در اداره امور شهرها و تبدیل شهرنشینان به «شهرروندان» غیرممکن می‌دانند. از این رو جلب مشارکت شهرروندان یکی از دغدغه‌های اصلی مدیریت‌های نوین شهری محسوب می‌شود که دستیابی به این مهم جز از طریق تلاش علمی و برنامه‌ریزی شده مبتنی بر شناخت کافی از مسأله امکان‌پذیر نیست (علوی‌تبار، ۱۳۷۹).

بررسی‌های تاریخی نشان می‌دهد حیات شهری ایران عاری از ویژگی‌های مدنی و شهرروندی بوده است. فقط تصمیمات یک جانبه مرکز سیاسی در اداره امور شهرها چارچوب امور را تعیین می‌نمود. در دوران قبل از مشروطیت، نظامهای استبدادی مبتنی بر ملوک‌الطواویفی و در زمان انقلاب مشروطیت و بعد از آن گفتمان پاتریمونیالیستی دوران قاجار و گفتمان مدرنیستی دوران پهلوی نحوه اداره امور شهرها را تحت اداره ساخت مرکز سیاسی و در رأس آن پادشاه قرار داد و هرگز برای شکل‌گیری مشارکت‌های مردمی فرصتی فراهم نیاورد (حکمت‌نیا و موسوی، ۱۳۸۵، ص ۱۳۲). با پیروزی انقلاب اسلامی و تأکید قانون اساسی مبني بر اداره امور کشور با اتکاء به آرای عمومی، گامی تازه در تحقق مشارکت شهرروندان در اداره امور شهر برداشته شد. برگزاری انتخابات شوراهای اسلامی کشور در سال ۱۳۷۸، نخستین گام جدی دولت برای تمرکزدایی و ایجاد نظامهای محلی اداره امور به شمار می‌رود. شکل‌گیری نهاد شوراییاری در شهر تهران

و گروهها در جهت اهداف، نیازها و منافع جمعی در همه سطوح کلان، میانی و خرد تعریف نمود.

سنچش دقیق مشارکت و تمایلات مشارکتی شهروندان در اداره امور شهری علاوه بر تعاریف مفهومی آن نیازمند ارائه الگوهای گوناگون است. علوی تبار (۱۳۷۹) الگوهای مشارکت را بر حسب سه معیار نوع مشارکت، زمینه مشارکت و سازماندهی مشارکت طبقه‌بندی کرده است. بر حسب نوع مشارکتی که افراد در یک الگو دارند و در واقع بر حسب بخشی از انجام فعالیت که در آن سهیم می‌شوند، می‌توان سه الگوی مشارکت در تصمیم‌گیری و مدیریت، مشارکت در تأمین مالی هزینه انجام طرح‌ها و مشارکت در تأمین نیروی انسانی لازم برای انجام یک فعالیت خاص را از یکدیگر تمایز ساخت.

در باره الگوهای مبتنی بر زمینه مشارکت باید گفت که به دلیل گستردگی فعالیتهایی که توسط مدیریت در شهرها انجام می‌گیرد، زمینه‌های مختلفی از مشارکت را به مانند فعالیتهای عمرانی (ایجاد خیابان و کوچه، ایجاد میدان‌ها، ایجاد پل و غیره)، امور محیط زیست (ایجاد فضای سبز و زیباسازی شهر و غیره)، امور تأمین ایمنی شهر (ایجاد ایستگاه‌های آتش‌نشانی، رفع خطر از بنایها و غیره)، فعالیتهای نظارتی (نظرارت بر حسن انجام قوانین و مقررات مربوط به زندگی شهری)، خدمات شهری (تنظیف معابر و دفع زباله، ارائه خدمات مربوط به غسالخانه و گورستان و غیره) و امور رفاه اجتماعی (تأسیس فرهنگسراه‌ها، تأسیس کتابخانه، ایجاد خانه‌های محله و غیره) می‌توان در شهرها شناسایی کرد.

بر حسب نوع سازماندهی، می‌توان دو نوع سازماندهی الگوهای مشارکت را از یکدیگر تمایز ساخت. در نوع نخست که اساساً تشكل‌های خودجوش و خودانگیخته جامعه را شامل می‌شود؛ سازماندهی بدون توجه به دستاوردهای دانش جدید مدیریت صورت گرفته و مبتنی بر تجربیات شخصی و سنن اجتماعی است. اما در نوع دوم که تشكل‌های رسمی یا نسبتاً رسمی و برانگیخته را شامل می‌شود سازماندهی بر مبنای دستاوردهای فنون مدیریتی جدید و با هدف حداقل کارایی صورت می‌پذیرد.

در تحقیق حاضر به منظور سنجش مشارکت‌پذیری (تمایل

شهروندان و تحقق عینی ظرفیت‌های مشارکت‌پذیری آنان اقدام نمود. در یک جمعبندی کلی می‌توان گفت هدف مقاله حاضر بررسی میزان مشارکت‌پذیری (تمایل به مشارکت) شهروندان محلات منطقه ۴ در حوزه فعالیت‌های شهرداری، عوامل مؤثر بر آن و شناخت راهکارهای بهبود آن است.

۲. مبانی مفهومی و نظری

در پاسخ به پرسش‌های تحقیق لازم است که ابتدا معنی و مفهوم مشارکت و گونه‌شناسی‌های آن مشخص شده تا با استفاده از آن، شاخص‌های دقیق و متقن برای سنجش مشارکت‌پذیری (تمایل به مشارکت) شهروندان تعیین شود. سپس نظریات مرتبط با مشارکت به منظور شناخت عوامل مؤثر بر مشارکت‌پذیری و استخراج فرضیات بازکاوی شود. از این رو در ادامه مروری بر ادبیات مفهومی و نظری موضوع خواهیم داشت.

۱-۲. مشارکت و گونه‌شناسی آن

مشارکت اجتماعی در برگیرنده انواع کنش‌های فردی و گروهی به منظور دخالت در تعیین سرنوشت خود و جامعه و تأثیر نهادن بر فرایندهای تصمیم‌گیری در باره امور عمومی است (طوسی، ۱۳۷۰). مشارکت اجتماعی به آن دسته از فعالیت‌های ارادی دلالت دارد که از طریق آن اعضای یک جامعه در امور محله، شهر و روستا شرکت کرده و به صورت مستقیم یا غیر مستقیم در شکل دادن حیات اجتماعی مشارکت دارند (محسنی تبریزی، ۱۳۶۹، ص ۱۰۸). واعظ مهدوی و همکاران (۱۳۸۷) به تعاریف گوناگونی از مفهوم مشارکت اشاره می‌کنند، نظیر: ۱. همکاری داوطلبانه شهروندان محلات مختلف شهر در اجرای برنامه‌های همگانی بدون ایفای نقش در طراحی برنامه‌ها، ۲. درگیری شهروندان مختلف شهر در طراحی، اجراء و ارزشیابی برنامه‌ها و بهره‌برداری از منافع آن و ۳. اینکه مشارکت فرایندی فعال است که در آن شهروندان محلات مختلف شهر به عنوان ذینفعانی فهیم و مصمم، نتیجه برنامه را متأثر ساخته و به رشد فردی، گروهی و جمعی می‌رسند. در مجموع می‌توان مشارکت را کنشی آگاهانه، داوطلبانه، جمعی و کم و بیش سازمان یافته افراد

انجام رفتار مشارکتی امکان‌پذیر نیست. با عنایت به مباحثی که مطرح شد رویکردی که این تحقیق در بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت‌پذیری شهروندان در حوزه وظایف شهرداری اتخاذ نموده، رویکردی ترکیبی است به این معنا که هم عوامل اجتماعی و ساختاری و هم ویژگی‌های فردی را در تبیین مشارکت‌پذیری مدنظر قرار داده است. در همین راستا فرضیه‌های ذیل به منظور تبیین مشارکت‌پذیری (تمایل به مشارکت) شهروندان ارائه می‌شوند:

۱. بین جنسیت و مشارکت‌پذیری رابطه وجود دارد؛^۲
۲. بین سن و مشارکت‌پذیری رابطه وجود دارد؛^۳ بین سطح تحصیلات و مشارکت‌پذیری رابطه وجود دارد؛^۴ بین درآمد و مشارکت‌پذیری رابطه وجود دارد؛^۵ بین وضعیت شغلی و مشارکت‌پذیری رابطه وجود دارد؛^۶ بین آگاهی و اطلاعات و مشارکت‌پذیری رابطه وجود دارد؛^۷ بین انتظار پاداش از مشارکت و مشارکت‌پذیری رابطه وجود دارد؛
۸. بین عضویت در گروه‌ها و انجمن‌ها و مشارکت‌پذیری رابطه وجود دارد؛^۹ بین بی‌قدرتی و مشارکت‌پذیری رابطه وجود دارد؛^{۱۰} بین سابقه زندگی در محله و مشارکت‌پذیری رابطه وجود دارد و^{۱۱} بین علاقه و تمایل به محله و مشارکت‌پذیری رابطه وجود دارد.

۳. روش تحقیق

به منظور بررسی تجربی فرضیه‌های تحقیق از روش تحقیق پیمایش مبتنی بر پرسشنامه هدایت شده استفاده شده است. روند کار در ادامه معرفی می‌گردد.

- ۱-۳. نحوه سنجش متغیرها
- ۲-۱-۳. متغیر وابسته

متغیر وابسته این تحقیق میزان مشارکت‌پذیری (تمایل به مشارکت) شهروندان در حوزه فعالیت‌های شهرداری منطقه ۴ تهران می‌باشد. همچنان که در مبانی مفهومی اشاره شد، مشارکت ناظر بر انجام کنش است اما مشارکت‌پذیری در برگیرنده تمایلات مشارکتی افراد است. در این تحقیق برای سنجش میزان تمایلات مشارکتی شهرداری در حوزه فعالیت‌های شهرداری، ابتدا چند حوزه فعالیت شهرداری که امکان بهره‌گیری از ظرفیت مشارکت شهروندان در

به مشارکت) شهروندان در حوزه وظایف شهرداری از دو الگوی نوع و زمینه مشارکت استفاده شده به این معنا که تمایل به مشارکت در چه زمینه‌هایی از وظایف شهرداری و از چه نوع آن (تصمیم‌گیری و مدیریت، نیروی انسانی، تأمین مالی) وجود دارد.

۲-۲. مبانی نظری

نظریه‌پردازان گوناگونی به تبیین مشارکت و عوامل مؤثر بر آن پرداخته‌اند که هر کدام از نظریات ارائه شده توسط آنان بخشی از واقعیت رفتار مشارکتی و مشارکت‌پذیری را در بر می‌گیرد. تنوع نظریات موجود در این خصوص، پیچیدگی تحلیل و تبیین رفتار مشارکتی را نشان می‌دهد. غفاری و نیازی (۱۳۸۶) با ارائه ماتریسی تلاش کرده‌اند تا دیدگاه‌های نظریه‌پردازان متعددی را که به تبیین و تحلیل مشارکت و مشارکت‌پذیری پرداخته‌اند، نشان دهند. در این کار که ماحصل آن با ایجاد تغییراتی (حذف و اضافه نمودن مواردی دیگر) در جدول شماره یک، نشان داده شده، عوامل گوناگون اثرگذار بر مشارکت، تعیین جهت آن (یعنی تأثیر آن عامل از لحاظ افزایش یا کاهش در میزان مشارکت) و عنوان نظریه‌پرداز مربوطه ذکر گردیده است. از آنجا که این ماتریس توانسته نظریات مهمی را در این خصوص خلاصه و دسته‌بندی نماید و به شیوه مطلوبی مبانی نظری مشارکت را نمایش می‌دهد؛ در تحقیق حاضر تلاش شده که با بهره‌گیری از آن و سوابق تجربی موجود، عوامل مؤثر بر مشارکت‌پذیری استخراج و فرضیات مربوطه تدوین گردد. همانگونه که محتوای ماتریس نشان می‌دهد می‌توان گفت که کنش مشارکتی و مشارکت‌پذیری پدیده‌ای است که با ترکیبی از عوامل گوناگون اجتماعی و ساختاری و ویژگی‌های افراد تبیین می‌شود. هر نظریه می‌تواند بخشی از واقعیت مشارکت را تبیین نماید و مجموعه‌ای از عوامل در تعامل با همدیگر قادر به تبیین کلیت مشارکت و مشارکت‌پذیری هستند که این امر از عهده یک نظریه خاص به تنها می‌برنمی‌آید.

از این رو اگر چه ویژگی‌های افراد در شکل‌گیری رفتار مشارکتی مهم می‌باشند اما شرایط ساختاری و اجتماعی نیز تأثیرگذار هستند و بدون فراهم شدن چنین شرایطی

جدول ۱. عوامل تأثیرگذار بر مشارکت و مشارکت‌پذیری؛ مأخذ: غفاری و نیازی، ۱۳۸۶: ۹۷-۹۹ با انجام تغییرات.

عنوان عامل اثرگذار	نوع تأثیر	نظریه پرداز
بی‌قدرتی	-	اولسن، دوایت دین، هانتینگتون و نلسون (علوی‌تبار، ۱۳۷۹)
سرمایه اجتماعی	+	مولیناس (۱۹۹۸)
ارزیابی مثبت از پاداش‌های مشارکتی	+	شفرد (۱۹۹۸)، آیزن و فیش باین (علوی‌تبار، ۱۳۷۹)
اطمینان نسبت به نتایج	+	اینگلهمارت (۱۳۷۳)، گائوتوری (۱۹۸۶)
دانش، حمایت سیاسی و رهبر و مدیران خوب	+	شفرد (۱۹۹۸)، گائوتوری (۱۹۸۶)
سطح تحصیلات	+	اینگلهمارت (۱۳۷۳)، گائوتوری (۱۹۸۶)، ویلسون و مازیک (۱۹۹۷)
هنجرهای اجتماعی مناسب	+	اینگلهمارت (۱۳۷۳)
موقعیت اجتماعی اقتصادی مناسب	+	اینگلهمارت (۱۳۷۳)، اکسلرد (۱۹۵۰)، ویلسون و مازیک (۱۹۹۷)
مهارت‌های ارتباطی و تجرب شغلی	+	اینگلهمارت (۱۳۷۳)
شبکه‌های سازمانی	+	اینگلهمارت (۱۳۷۳)، لرنر (۱۹۵۸)
دسترسی به رسانه‌های گروهی	+	لرنر (۱۹۵۸)
خوداتکایی، مسئولیت‌پذیری و توان ابراز منافع	+	شفرد (۱۹۹۸)
ارزش‌های فرهنگی مناسب	+	کولین (۱۹۸۶)
نابرابری اجتماعی	-	کولین (۱۹۸۶)، گائوتوری (۱۹۸۶)
کمبود وقت	-	گائوتوری (۱۹۸۶)
قوانین و نهادهای مناسب، کثرت‌گرایی، روحیه دموکراسی و اراده مثبت در نظام سیاسی	+	نظریه انتخاب منطقی (سعیدی، ۱۳۸۲)، هومنز (ریتزر، ۱۳۸۳)
فایده و پاداش	+	آیزن و فیش باین (علوی‌تبار، ۱۳۷۹)
انگیزه فرد برای برآوردن توقعات دیگران	+	طلاب (۱۳۷۶)
سطح آگاهی و اطلاع	+	مولیناس (۱۹۹۸)، گائوتوری (۱۹۸۶)
اجتماعی شدن مناسب	+	

آنها وجود دارد، تعیین شده و سپس بر اساس شاخص‌های پارکینگ، پارک و مراکز تفریحی، ورزشی و فرهنگی، سه گانه مشارکت در تصمیم‌گیری و مدیریت، مشارکت طرحهای جمع‌آوری و هدایت آبهای سطحی؛ ۲. مشارکت مالی و تأمین نیروی انسانی، مشخص خواهد شد که در اخذ پروانه ساختمانی و حمل زباله؛ ۳. امور اجتماعی و فرهنگی نظیر اداره امور فرهنگسراها، خانه‌های فرهنگ و سایر اماکن فرهنگی، آموزشی و تفریحی شهرداری، کمک به برگزاری مراسم مذهبی و ملی در اماکن عمومی در سطح منطقه، برگزاری برنامه‌های فرهنگی مشارکت در آنها بررسی می‌شود، عبارتند از^۱:

۱. فعالیت‌های عمرانی نظیر احداث و توسعه معابر، برای گذران اوقات فراغت جوانان، انجام اقدامات لازم به

آنها وجود دارد، تعیین شده و سپس بر اساس شاخص‌های سه گانه مشارکت در تصمیم‌گیری و مدیریت، مشارکت مالی و تأمین نیروی انسانی، مشخص خواهد شد که در حوزه‌های مرتبط متناسب با شرایط آن حوزه، شهروندان تا چه حد تمایل دارند که بر اساس الگوهای سه‌گانه، فعالیت و مشارکت داوطلبانه داشته باشند. بعضی از حوزه‌های فعالیت شهرداری که میزان تمایل شهروندان نسبت به مشارکت در آنها بررسی می‌شود، عبارتند از^۱:

۱. حوزه‌های فعالیت شهرداری که در اینجا جهت سنجش مشارکت مردم در آن، انتخاب شده‌اند مهمترین حوزه‌های فعالیت شهرداری هستند که امکان مشارکت شهروندان در آن وجود دارد (www.region4.tehran.ir).

۲-۱-۳. متغیرهای مستقل

متغیر جنسیت (با گزینه‌های مرد و زن)، سن (برحسب سال)، سطح تحصیلات (تعداد سال‌های تحصیلی)، درآمد (متوسط درآمد ماهیانه خانوار برحسب تoman)، وضعیت شغلی (با گزینه‌های شاغل، بیکار، دانشجو، خانهدار، بازنشسته و سایر)، عضویت در گروه‌ها و انجمن‌ها (عضو بودن و نبودن) و سابقه زندگی در محله (برحسب سال) عملیاتی و سنجش شده‌اند به منظور سنجش متغیر علاقه و تمایل به محله، گویه «تا چه حد به محله‌تان علاقه و به کمک در حل مسائل و مشکلات آن تمایل دارید؟» با پنج گزینه «خیلی کم، کم، تا حدودی، زیاد و خیلی زیاد» پرسیده شده است.

به منظور سنجش متغیر آگاهی و اطلاعات در حوزه مدیریت شهری، شاخص‌های اطلاعات و آگاهی در رابطه با نهادهای مرتبط با مدیریت شهری در تهران، میزان اطلاع از وظایف شهرداری، آگاهی در رابطه با انتخاب شهردار و آگاهی از سامانه‌های مدیریت شهری ۱۳۷ و ۱۸۸ در نظر گرفته شده که نمره پاسخگو در این متغیر، حاصل جمع نمرات استاندارد شده وی در مجموع شاخص‌ها خواهد بود که پایین‌ترین نمره فرد، صفر و بیشترین نمره وی، ۱۰ خواهد بود.

انتظار پاداش از مشارکت به این معناست که فرد وقتی

۳-۲. اعتبار و پایایی معرف ها

معرف هایی (گویه‌هایی) که برای اندازه گیری مفاهیم فرضیات تهییه شده اند قبل از انجام تحقیق اصلی در طی

دست به یک عمل مشارکتی می‌زنند، انتظار آن را داشته باشد که این رفتار وی منجر به دستیابی به منفعت و پاداش مادی یا معنوی گردد. برای سنجش این متغیر از پنج گویه که در ادامه خواهد آمد استفاده شده است:

۱. وقتی شهرداری پژوههای عام المنفعه مثل کتابخانه یا اماکن ورزشی اجرا کند، هر کسی خواهان آن است که در ساخت آن به نحوی همکاری و مشارکت داشته باشد؛
۲. وقتی شهرداری وظایفش را به نحو احسن انجام ندهد نباید انتظار یاری و کمک، فعالیت و همکاری از طرف شهروندان داشته باشد؛
۳. اگر شهرداری از شهروندان بخواهد که در اموری همکاری کنند زمانی شهروندان حاضر به همکاری هستند که شهرداری برای بهبود وضعیت محله قدم برداشته باشد؛
۴. برای رضای خدا حاضر در حد امکان در امور محله فعالیت داشته باشم و
۵. کسی که در امور محله فعالیت و همکاری داشته باشد، از احترام و جایگاه در نزد ساکنان محله برخوردار است.

در هر یک از این گویه‌ها از پاسخگو خواسته می‌شود که میزان موافقت یا مخالفت خود را با آنها بیان کند. پنج پاسخ به صورت گزینه‌های «خیلی موافقم، موافقم، متوسط، مخالفم و خیلی مخالفم»

برای هر گویه در نظر گرفته شده است که به هر گزینه یک نمره اختصاص می‌یابد و از ترکیب نمرات گویه‌ها، نمره فرد در متغیر بدست خواهد آمد.

در سنجش متغیر بی‌قدرتی از گویه‌های ۱. پیشامدهای زندگی عمدتاً تصادفی و شانسی هستند؛ ۲. اگر بخت یاری نکند نمی‌توان پیشرفت کرد؛ ۳. من تأثیر چندانی بر پیشامدهای زندگی ام ندارم؛ ۴. اغلب احساس می‌کنم تسلط چندانی بر مسیر زندگی ام ندارم و ۵. با وجود این همه آدم تأثیرگذار من نمی‌توانم با فعالیت کردن در چیزی، تعییری را ایجاد کنم؛ استفاده شده که شیوه سنجش و نمره‌دهی آن به صورت متغیر انتظار پاداش از مشارکت است.

منظور ارائه خدمات مشاوره‌ای به خانواده‌ها و جوانان در زمینه مسائل اجتماعی و فرهنگی؛ ۴. رفت و روب معابر منطقه و جمع‌آوری و حمل زباله، برق‌روبوی معابر؛ ۵. حفظ و نگهداری پارک‌ها و فضای سبز عمومی، اجرای فضای سبز در محدوده منطقه و غیره؛ ۶ فعالیت‌های آتش‌نشانی و امداد و نجات.

در جدول شماره ۲، گویه‌های مربوط به شاخص‌های سه‌گانه مشارکت‌پذیری نشان داده شده است. گویه‌ها بر اساس طیف لیکرت بیان شده‌اند که برای هر گویه ۵ پاسخ به صورت گزینه‌های «خیلی کم، کم، تا حدودی، زیاد و خیلی زیاد» تعیین شده و به هر گزینه یک نمره اختصاص می‌یابد که نمره متغیر مشارکت‌پذیری از ترکیب مجموع نمرات گویه‌های سه شاخص به دست می‌آید.

جدول ۲. ماتریس مهیّا تغییر وابسته (مشا، زیر و نویز) شهر وندن در حوزه فعالیت‌های شهرداری

تمایل به مشارکت در تأمین هزینه		تمایل به مشارکت در تأمین نیروی
تمایل به مشارکت در تأمین هزینه		تمایل به مشارکت در تأمین نیروی
مالی طرحها	تمایل به مشارکت در تأمین هزینه	تمایل به مشارکت در تأمین نیروی
بنابراین: تمایل به اطلاع دادن هر یک از فعالیت‌های زیر به شهرداری ۱. ضعف عملکرد شهرداری ۲. ناکافی بودن نظرارت بر سهندن انجام بروزهای شهرداری ۳. عدم رعایت استانداردها توسط پیمانکاران شهرداری ۴. مشکلات و کمودها در ساخت شهر و محله و پیگیری آن ۵. نظرخواهی و مشورت:	تمایل به مشارکت در تأمین هزینه ۱. علاقمند دستورات و پیشنهادات شهر وندن در مورد انجام پیش از شهید باشد از طرفی مانند ظریضی (تکمیل پرسنله کاغذی و اینترنی) و یا صندوق پیشنهادات و انتقادات، فعالیت داشته باشد. ۲. در صورتی که شهرداری در مورد بروزهای که قرار است در محله اجرا کند در مراحل مختلف انجام آن پیشنهادات و ایده‌ها و نظرات شهر وندن را جوای شود، علاقمند هستم که اظهار نظر نمایم. ۳. در صورتی که همایش یا جلسه‌ای از طرف شهرداری برای نظرخواهی و مشورت شهر وندن در امور محله تشکیل شود علاقمند خواهم بود که در آن شرکت کنم.	تمایل به مشارکت در تأمین هزینه ۱. تا چه حد تمایل دارید در هر یک از امور زیر با شهرداری مشارکت نمایید? ۲. تمایل دارید مشارکت داشته باشید؟ ۳. ایجاد فضای سبز در ختکاری، آپاری درختان و سایر فعلیت‌های مربوط به حفظ و تجدیداری فضای سبز ۴. شرکت در کلاس‌های آموزش شهر وندنی شهرداری ۵. کمک مالی به منظور اجرای برنامه‌ها و شهرداری ۶. علاقمند دستورات و پیشنهادات شهر وندن در مورد انجام پیش از شهید باشد از طرفی مانند ظریضی (تکمیل پرسنله کاغذی و اینترنی) و یا صندوق پیشنهادات و انتقادات، فعالیت داشته باشد. ۷. در صورتی که شهرداری در مورد بروزهای که قرار است در محله اجرا کند در مراحل مختلف انجام آن پیشنهادات و ایده‌ها و نظرات شهر وندن را جوای شود، علاقمند هستم که اظهار نظر نمایم. ۸. در صورتی که شهرداری در این زمینه فعالیت داشته باشد، علاقمند به انجام این کار هستم.
تمایل به مشارکت در تأمین نیروی	تمایل به مشارکت در تأمین هزینه	تمایل به مشارکت در تأمین نیروی
بنابراین: تمایل به اطلاع دادن هر یک از فعالیت‌های زیر به شهرداری ۱. ضعف عملکرد شهرداری ۲. ناکافی بودن نظرارت بر سهندن انجام بروزهای شهرداری ۳. عدم رعایت استانداردها توسط پیمانکاران شهرداری ۴. مشکلات و کمودها در ساخت شهر و محله و پیگیری آن ۵. نظرخواهی و مشورت:	تمایل به مشارکت در تأمین هزینه ۱. علاقمند دستورات و پیشنهادات شهر وندن در مورد انجام پیش از شهید باشد از طرفی مانند ظریضی (تکمیل پرسنله کاغذی و اینترنی) و یا صندوق پیشنهادات و انتقادات، فعالیت داشته باشد. ۲. در صورتی که شهرداری در مورد بروزهای که قرار است در محله اجرا کند در مراحل مختلف انجام آن پیشنهادات و ایده‌ها و نظرات شهر وندن را جوای شود، علاقمند هستم که اظهار نظر نمایم. ۳. در صورتی که همایش یا جلسه‌ای از طرف شهرداری برای نظرخواهی و مشورت شهر وندن در امور محله تشکیل شود علاقمند خواهم بود که در آن شرکت کنم.	تمایل به مشارکت در تأمین نیروی ۱. در صورتی که شهرداری این امکان را فراهم کند که شهر وندن در تصمیم گیری و برنامه‌ریزی امور محله سهند باشند، مشتغل به مشارکت در این خصوص هستم. ۲. در صورتی که شهرداری در اینجا باید فضاهایی موردنیز محله مثل فضاهای ورزشی، فرهنگی و هنری از شهر وندن پیوسته در تصمیم گیری و برنامه‌ریزی پیامون آن سهندن باشند، علاقمند به انجام این کار هستم. ۳. در صورتی که شهرداری این امکان تصمیم گیری و برنامه‌ریزی را برای شهر وندن در بروزهای برنامه‌ها و مراسم و اعیاد مخالفت فراموش کند، مشتغل خواهیم بود که در این زمینه فعالیت داشته باشیم.

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۱ بهار و تابستان
۹۲ No.31 Spring & Summer

از اطمینان از اعتبار و پایایی معرفه‌ها، پرسشنامه نهایی تهیه و مقدمات تحقیق اصلی فراهم شد.

۳-۳. جامعه آماری و تعیین حجم نمونه

جامعه آماری این تحقیق افراد ۲۰ ساله و بالاتر ساکن منطقه ۴ تهران (۵۶۹۸۷۳ نفر)^۱ هستند که نمونه‌ای به حجم ۴۰۰ نفر با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران از آن انتخاب شد.

$$n = \frac{\frac{2^2(0.5 * 0.5)}{0.05^2}}{1 + \frac{1}{569873}(\frac{2^2(0.5 * 0.5)}{0.05^2} - 1)} \approx 400$$

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N}(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1)}$$

(رفع بور، ۱۳۷۳: ۳۸۳)

پاسخگویان با استفاده از روش نمونه‌گیری خوش‌های ۵ مرحله‌ای ۱. تقسیم منطقه ۴ به ۲۰ محله و اختصاص حجم نمونه به محلات به تناسب فراوانی جمعیت ۲۰ سال و بیشتر؛ ۲. تقسیم هر محله به چند بلوک و تقسیم حجم نمونه اختصاص داده شده به آن محله بطور مساوی بین بلوک‌ها؛ ۳. تقسیم هر بلوک به چند واحد (کوچه، خیابان اصلی و فرعی) و انتخاب چند واحد به طور تصادفی و انتخاب یک پاسخگو در هر واحد؛ ۴. انتخاب سمت راست یا چپ واحد و سپس یکی از دو بخش ابتدا یا انتهای آن واحد و انتخاب یکی از منازل مسکونی به طور منظم و ۵. انتخاب یکی از افراد واجد شرایط در آن

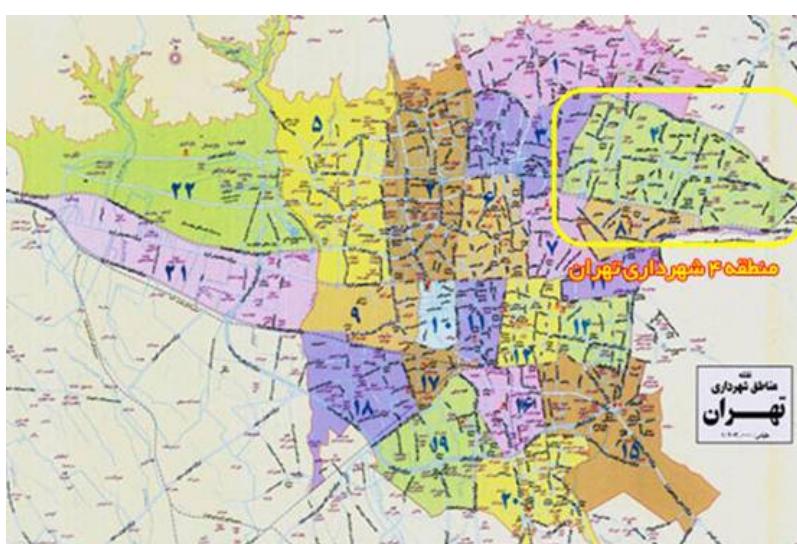
مطالعات مقدماتی و پیش آزمون از لحاظ داشتن اعتبار و پایایی مورد نیاز، مورد ارزیابی واقع شده اند و از اعتبار و پایایی لازم برخوردار هستند. برای ارزیابی اعتبار معرفه‌ها از شیوه داوری اجتماع علمی استفاده شده است. بر اساس این شیوه ارزیابی اعتبار، ابتدا برای هر یک از مفاهیم فرضیات، معرفه‌ای (گوییه‌ای) تهیه شد و سپس در مورد این معرفه‌ها با تعدادی از افراد صاحب‌نظر در این زمینه مشورت کرده و پس از بحث و بررسی در مورد آنها، معرفه‌ای حذف و اضافه شدند. بعد از اطمینان از اعتبار معرفه‌ها به ارزیابی پایایی آنها پرداختیم که در این زمینه از روش آلفای کرونباخ، استفاده شده است. بدین منظور ابتدا معرفه‌ای که از لحاظ اعتبار ارزیابی شده بودند در قالب یک پرسشنامه، تدوین شده و سپس با استفاده از آن در یک پیش آزمون با ۳۰ نفر

اصحابه شد. بعد از ارزیابی گوییه‌ها با استفاده از آلفای کرونباخ، تعدادی از گوییه‌ها حذف شدند همچنین با استفاده از تجربیات بدست آمده اشکالات و ناهمواریهای سوالات و گوییه‌ها برطرف گردید. میزان آلفای کرونباخ سه شاخص مشارکت‌پذیری (مدیریت و تصمیم‌گیری: ۰,۸۸، مشارکت مالی: ۰,۸۲ و تأمین نیروی انسانی: ۰,۸۴، انتظار پاداش از مشارکت: ۰,۶۲ و احساس بی‌قدرتی: ۰,۸۰) است که حاکی از مقبولیت آنهاست. پس

میر شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۱ بهار و تابستان ۹۲
No.31 Spring & Summer

۱۶۴

نقشه ۱. موقعیت منطقه ۴ در نقشه شهر تهران؛ مأخذ: پایگاه اطلاع رسانی شهرداری منطقه ۴.

منزل به طور تصادفی و مصاحبه با وی) انتخاب شده‌اند. نقشه ۱ موقعیت منطقه ۴ را در نقشه شهر تهران را نشان می‌دهد.

شهری بر روی طیف (۰-۱۰)، ۵,۰۱ (انحراف معیار ۱,۸۷) است. در مجموع می‌توان اظهار کرد که میزان شناخت و آگاهی به امور شهری در سطحی متوسط قرار دارد.

میانگین انتظار پاداش از مشارکت بر روی طیف (۰-۱۰)، ۰,۷۱۴ (انحراف معیار ۱,۴) است. از این رو می‌توان

گفت که شهروندان، در سطح بالایی انتظار دارند که نتیجه مشارکت بایستی دربردارنده پاداش و منفعت باشد.

میانگین متغیر احساس بی قدرتی بر روی طیف (۰-۱۰)، ۳,۲۳ (انحراف معیار ۱,۴۵) است. همچنان که میانگین متغیر احساس بی قدرتی نشان می‌دهد، احساس ناتوانی شهروندان در سطح پایینی قرار دارد. میانگین سابقه سکونت پاسخگویان در محله، در حدود ۱۷ سال (انحراف

معیار آن ۱۲,۰۴) است. حداقل سابقه سکونت پاسخگویان در محله، یک سال و حداً کثر آن، ۶۲ سال است. ۹,۳

درصد پاسخگویان سابقه سکونت ۳۰ ساله در محله فعلی دارند. علاقه و تمایل به محله از جمله متغیرهای مهمی است که می‌تواند در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری برای

حل مشکلات و نارسایی‌های محله و بهبود آن مدنظر قرار گیرد. میانگین علاقه پاسخگویان به محله و تمایل به حل مشکلات و مسایل آن بر روی طیف (۱-۵) (انحراف معیار آن، ۰,۹۸) است که میزان علاقه و تمایل

بالای پاسخگویان به محله‌شان را نشان می‌دهد.

بعد از توصیف متغیرهای مستقل به تحلیل توصیفی متغیر وابسته مشارکت‌پذیری (تمایل به مشارکت) می‌پردازیم.

همانطور که در ابتدای مقاله اشاره شد یکی از اهداف آن بررسی این موضوع است که شهروندان منطقه ۴ در حوزه

فعالیت‌های شهرداری تا چه حد مشارکت‌پذیر هستند یا به عبارتی دیگر، در این حوزه‌ها با توجه به ابعاد سه‌گانه

و در کل تا چه حد تمایل به مشارکت دارند تا شهرداری بر اساس این پتانسیل بتواند سیاست‌های مورد نیاز را

در جهت جلب مشارکت شهروندان پی‌ریزی کند. جدول شماره سه، وضعیت مشارکت‌پذیری شهروندان منطقه را به تفکیک نوع مشارکت نشان داده است. بر اساس نتایج

ارائه شده در این جدول، وضعیت تمایل به مشارکت در مدیریت و تصمیم‌گیری در حوزه فعالیت‌های شهرداری

در حالت متوسطی قرار دارد.

۴-۳. تجزیه و تحلیل داده‌ها

جهت تحلیل داده‌ها متناسب با سطح سنجش آنها در سطح تحلیل توصیفی، از آماره‌های میانگین و انحراف استاندارد و در سطح تحلیل تبیینی، از ضربه همبستگی پیرسون، آزمون تی، تکنیک‌های آماری چند متغیره تحلیل رگرسیون و تحلیل واریانس یکطرفه استفاده شده است.

۴. یافته‌های تحقیق

در این بخش از مقاله ابتدا تحلیل توصیفی متغیرهای مستقل و متغیر وابسته و سپس تحلیل تبیینی (آزمون فرضیات) ارائه می‌شود.

۴-۱. تحلیل توصیفی

۳۴ درصد پاسخگویان زن و ۶۶ درصد آنها مرد بودند. میانگین سنی پاسخگویان در حدود ۴۶ سال و انحراف معیار آن، ۱۴,۸۴ است. حداقل سن پاسخگویان، ۲۰ و

حداکثر آن ۸۸ سال است. ۶ درصد پاسخگویان بیسواند، ۳۲,۸ درصد زیر دیپلم، ۳۱,۳ درصد دارای دیپلم و ۲۹,۸ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی در مقاطع مختلف هستند. میانگین درآمد متوسط خانوار پاسخگویان، ۴,۱۰ تومان و انحراف معیار آن، ۱۵۰۰۰۰ و بیشترین

کمترین میزان درآمد متوسط خانوار، ۱۵۰۰۰۰ تومانی آن، دو میلیون تومان است. درآمد متوسط ۵۰۰۰۰۰ تومانی دارای بیشترین فراوانی (۱۳,۵ درصد) است. ۱۶,۸ درصد از پاسخگویان در نهادها، انجمن‌ها، گروه‌ها، تشکل‌ها و

محافل عضویت دارند در حالیکه ۸۳,۳ درصد عضویتی در چنین نهادهایی ندارند. از نظر وضعیت شغلی، ۳۶ درصد پاسخگویان شاغل، ۸ درصد بیکار، ۳,۸ درصد دانشجو، ۲۶ درصد خانه‌دار، ۱۵,۸ درصد بازنشسته و ۱۰,۵ جزو

گرینه سایر هستند.

میانگین آگاهی و اطلاعات پاسخگویان در حوزه مدیریت

جدول ۳. وضعیت مشارکت‌پذیری شهروندان منطقه ۴ تهران در حوزه وظایف شهرداری به تفکیک نوع مشارکت‌پذیری؛ مأخذ: نگارندگان.

آمارها	تصمیم‌گیری و مدیریت	تأمین هزینه مالی	تأمین انسانی	مشارکت‌پذیری (کل)
میانگین (۰-۱۰)	۵,۷۶	۳,۳۲	۴,۷۲	۴,۷۸
انحراف استاندارد	۱,۸۸	۲,۴	۲,۰۳	۱,۷۲

حوزه فعالیتهای شهرداری دارند. همانطور که مشاهده می‌شود شهروندان بیشتر دوست دارند که در تصمیم‌گیری و مدیریت یعنی از لحاظ نظارت، نظرخواهی و مشورت و سهیم‌شدن در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی حوزه فعالیتهای شهرداری مشارکت داشته باشند تا مشارکت مالی و تأمین نیروی انسانی.

تمایل مشارکت شهروندان در زمینه مدیریت و تصمیم‌گیری اگرچه دارای اهمیت فراوانی است اما اداره امور شهر نیازمند همکاری‌ها و کمک‌های مالی شهروندان نیز می‌باشد. بخش مهمی از مشارکت و همکاری شهروندان در زمینه مشارکت‌های مالی، پرداخت عوارض است که هر چند اجباری است اما پرداخت به موقع آن و اینکه شهروند خود را ملزم به پرداخت آن بداند، به نظر می‌رسد که شاخص مهمی در مشارکت مالی است.

۴-۲. تحلیل تبیینی

بخش حاضر به تحلیل و بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته می‌پردازد به این معنا که نقش متغیرهای مستقل را به عنوان عوامل مؤثر در تعییرات مشارکت‌پذیری (تمایل به مشارکت) مورد کاوش قرار می‌دهد. از این رو در دو زیربخش آزمون فرضیات که مبتنی بر تحلیل دو متغیره است و سپس جهت تشریح روابط موجود و دستیابی به تبیین دقیقتر، تحلیل چند متغیره ارائه خواهد شد.

شهرداری بر جلب مشارکت شهروندان در زمینه پرداخت به موقع عوارض و فرهنگ سازی در این زمینه تأکید دارد تا جایی که شهروندان خوش‌حساب در پرداخت به موقع عوارض مشمول جوایزی از طرف شهرداری می‌شوند. با توجه به میانگین این بعد، ظرفیت مشارکت‌پذیری شهرروندان در حوزه مالی در سطح پایینی قرار دارد و در مقایسه با تمایل شهروندان به مشارکت در مدیریت و تصمیم‌گیری پایین است.

۴-۲-۱. آزمون فرضیات

در جدول شماره چهار، اطلاعات مربوط به آزمون فرضیات نشان داده شده است.

شهرداری صرفاً به مشارکت‌های شهروندان در زمینه مدیریت و تصمیم‌گیری و مشارکت مالی اکتفا ننموده و بدون مشارکت‌های شهروندان در زمینه تأمین نیروی انسانی نیز نمی‌تواند بخشی از وظایف خود را به نحو بهتری به پیش ببرد. آنچه در تأمین نیروی انسانی مدنظر است توان فیزیکی شهروندان است و نه همکری آنان. با توجه به میانگین تمایل به مشارکت شهروندان در این زمینه، مشارکت‌پذیری شهروندان در مقایسه با دیگر حوزه‌ها، بیشتر از حوزه مالی و کمتر از حوزه مدیریت و تصمیم‌گیری است و به طور کلی در حد پائینی قرار دارد. میزان مشارکت پذیری شهروندان که ترکیبی از ابعاد سه‌گانه است دلالت بر آن دارد که در مجموع شهروندان این منطقه تمایل متوسطی به مشارکت و همکاری در

رابطه جنسیت و مشارکت‌پذیری: میانگین مشارکت‌پذیری پاسخگویان مرد، ۴,۷۹ و زنان، ۴,۵۸ است که با توجه به سطح معنی‌داری ارائه شده در جدول شماره چهار، می‌توان گفت فرضیه تأیید شده و جنسیت به عنوان عاملی مؤثر در تبیین تعییرات مشارکت‌پذیری محسوب می‌شود. رابطه بین سن و مشارکت‌پذیری: همچنان که در جدول شماره چهار، مشاهده می‌شود بین این دو متغیر هیچگونه رابطه معناداری وجود ندارد و نمی‌توان گفت که سن عامل مؤثری در تبیین مشارکت‌پذیری شهروندان منطقه چهار

جدول ۴. آزمون فرضیات (متغیر وابسته: مشارکت‌پذیری (سطح سنجش فاصله‌ای))

نحوه نمایش به موجله	ساخته زندگی در محله	نیاز فرزندی	عفونی آنچه‌ای	انتظار پاداش	از مشارکت	آگاهی و اطلاعات	وضعیت شغلی	درآمد	تحصیلات	عمر	جنس	سطح سنجش متغیر
فاصله‌ای	فاصله‌ای	فاصله‌ای	اسمی	فاصله‌ای	فاصله‌ای	اسمی	فاصله‌ای	فاصله‌ای	فاصله‌ای	اسمی	روش آزمون	
r	r	r	t	r	r	f	r	r	r	t	مقدار ضریب / آزمون	
0,۲۸	0,۰۹	0,۰۰	5,۰۳	0,۲۷	0,۱۲	4,۰۳	0,۱۰	-۰,۰۲	0,۰۰	2,۶۷	سطح معنی‌داری	
۰,۰۰	۰,۰۶	۰,۸۹	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۱	۰,۰۲	۰,۰۷	۰,۶۲	۰,۹۱	۰,۰۰	تعداد	
۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۳۲۲	۳۹۹	۴۰۰	۴۰۰	تائید یا رد	
تائید	رد	رد	تائید	تائید	تائید	تائید	رد	رد	رد	رد	تائید	

معناداری وجود دارد به این معنا که هرچه بر میزان سطح

محسوب می‌شود.

رابطه بین سطح تحصیلات و مشارکت‌پذیری: نتایج ارائه شده در جدول شماره چهار، بیانگر رابطه‌ای معکوس و بسیار ضعیف و غیرمعنی‌دار بین دو متغیر است و فرضیه رد می‌شود.

رابطه بین درآمد و مشارکت‌پذیری: با توجه به نتایج حاصل از آزمون این فرضیه در جدول شماره چهار، متغیر متوسط درآمد ماهیانه خانوار تأثیر معنی‌داری در میزان مشارکت‌پذیری شهروندان در حوزه فعالیت‌های شهرداری ندارد. بنابراین این فرضیه رد می‌شود.

رابطه بین وضعیت شغلی و مشارکت‌پذیری: با اجرای تحلیل واریانس یکطرفه برای بررسی تفاوت میانگین مشارکت‌پذیری سه گروه شاغلین، خانه‌دارها و بازنشسته‌ها (جدول شماره چهار) که به ترتیب ۵,۰۱ و ۴,۴۱ و ۴,۸۴ می‌باشد؛ مشاهده می‌شود که گروه‌های

مذکور تفاوت معناداری با همدیگر در تمایل به مشارکت در حوزه فعالیت‌های شهرداری دارند. بر این اساس وضعیت شغلی بر میزان مشارکت‌پذیری تأثیر داشته و فرضیه تأیید می‌شود.

رابطه بین سطح آگاهی و اطلاعات و مشارکت‌پذیری: همانطور که نتایج ارائه شده در جدول شماره چهار نشان می‌دهد بین دو متغیر رابطه

آگاهی و اطلاعات شهروندان منطقه چهار در امور شهری افزوده می‌شود، میزان تمایل به مشارکت آنها در حوزه فعالیت‌های شهرداری افزایش می‌یابد. بر این اساس فرضیه تأیید می‌شود و می‌توان گفت که سطح آگاهی و اطلاعات یکی از عوامل مؤثر بر تمایلات مشارکتی شهروندان در حوزه فعالیت‌های شهرداری بوده و قادر به تبیین تغییرات تمایلات مشارکتی در این منطقه می‌باشد.

رابطه بین انتظار پاداش از مشارکت و مشارکت‌پذیری: نتایج ارائه شده در جدول شماره چهار، نشان می‌دهد که بین دو متغیر رابطه مثبت و معناداری وجود دارد به این معنا که هرچه افراد انتظار پاداش بیشتری از مشارکت داشته باشند بر تمایلات مشارکتی آنها افزوده خواهد شد و بنابراین فرضیه تأیید می‌شود.

رابطه بین عضویت فرد در گروه‌ها و سازمان‌ها و مشارکت‌پذیری: میزان مشارکت‌پذیری شهروندانی که دارای عضویت در گروه‌ها و انجمن‌ها هستند، ۵,۷۲ و افرادی که چنین عضویتی ندارند، ۴,۶۰ است. نتایج حاصل از اجرای آزمون t در جدول شماره چهار، بیانگر معنادار بودن این تفاوت بین دو گروه است. بر این اساس عضویت افراد در گروه‌ها، انجمن‌ها، تشکل‌ها، نهادها،

صورت‌های تحلیل رگرسیون، تحلیل رگرسیون چندگانه است (ساعی، ۱۳۸۱، ص ۱۵۲-۱۵۱). «رگرسیون چندگانه در برگیرنده یک متغیر وابسته (متغیر معیار) و دو یا چند متغیر مستقل (پیش‌بینی کننده) است. به کارگیری بیش از چند متغیر پیش‌بینی کننده، معمولاً دقت پیش‌بینی را افزایش می‌دهد. ضرایب همبستگی چندگانه (R) نشان دهنده رابطه بین متغیر معیار و جمع وزنی از متغیرهای پیش‌بینی کننده است. در نتیجه (R_۲) معرف مقدار واریانس متغیر معیار (وابسته) است که بوسیله ترکیبی از متغیرهای پیش‌بینی کننده تبیین می‌شود» (تمامس و نلسون، ۱۳۸۶، ص ۲۰۹). در تحلیل های دو متغیره فقط متغیرهای جنسیت، سطح آگاهی و اطلاعات، انتظار پاداش از مشارکت، عضویت در گروهها و انجمن‌ها و علاقه و تمایل به محله با مشارکت‌پذیری دارای رابطه خطی و معنادار بودند.^۱ از این رو فقط این متغیرها برای انجام تحلیل رگرسیونی با روش گام به گام^۲ وارد دستگاه رگرسیونی شدند. بعد از اجرای تحلیل رگرسیون، متغیرهای جنسیت و سطح آگاهی و اطلاعات به دلیل عدم رابطه معنادار با مشارکت‌پذیری در حل مسائل آن، بر تمایل آنها به مشارکت در حوزه فعالیت‌های شهرداری می‌افزاید. با توجه به این موضوع، متغیر علاقه و تمایل به محله، قادر به تبیین تغییرات تمایلات مشارکتی می‌باشد.

سازمان‌ها و محافل عامل مؤثری در تبیین تغییرات مشارکت‌پذیری شهروندان است.

رابطه بین احساس بی‌قدرتی و مشارکت‌پذیری: با توجه به نتایج ارائه شده در جدول شماره چهار، هیچ‌گونه رابطه معناداری بین دو متغیر وجود ندارد. از این رو فرضیه رد می‌شود.

رابطه بین سابقه زندگی در محله و مشارکت‌پذیری: همانطور که نتایج ارائه شده در جدول شماره چهار نشان می‌دهد هیچ‌گونه رابطه معناداری بین دو متغیر وجود ندارد. از این رو می‌توان گفت که سابقه زندگی شهروندان منطقه چهار در محله‌شان به عنوان عامل مؤثری که قادر به تبیین تغییرات تمایلات مشارکتی آنها در حوزه فعالیت‌های شهرداری باشد، نیست.

رابطه بین علاقه و تمایل به محله و مشارکت‌پذیری: بر اساس نتایج ارائه شده در جدول شماره چهار، بین دو متغیر رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و بنابراین فرضیه تأیید می‌شود. از این رو می‌توان گفت که با افزایش میزان علاقه شهروندان منطقه چهار به محله و تمایل به کمک در حل مسائل آن، بر تمایل آنها به مشارکت در حوزه فعالیت‌های شهرداری می‌افزاید. با توجه به این موضوع، متغیر علاقه و تمایل به محله، قادر به تبیین تغییرات تمایلات مشارکتی می‌باشد.

جدول ۵. خلاصه مدل رگرسیونی؛ مأخذ: یافته‌های تحقیق.

معنی داری	F	خطای استاندارد پیش‌بینی	R _۲ تعديل یافته	R _۲	R
...	۲۰,۵۱	۱,۵۷	.۰,۱۶	.۰,۱۷	.۰,۴۱

بر اساس نتایج ارائه شده در جدول شماره پنج، این متغیرها، ۱۶ درصد تغییرات مشارکت‌پذیری شهروندان را در حوزه فعالیت‌های شهرداری تبیین می‌کنند. به منظور نشان دادن تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل از ضریب رگرسیون استفاده می‌شود. «ضرایب رگرسیون جزئی رگرسیون به تبیین و پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته نشان دهنده مقدار تأثیر مستقل هر متغیر مستقل بر از طریق متغیر یا متغیرهای مستقل می‌پردازد. یکی از

۴-۲-۲. تحلیل رگرسیون چندگانه

در آزمون فرضیات، فقط به بررسی روابط دو متغیر پرداختیم. با استفاده از تحلیل رگرسیون چندگانه می‌توان به فهم ماهیت روابط دو متغیره و تبیین علی و معنادار شایسته دست یافت و آن روابط را تشریح کرد. تحلیل رگرسیون به تبیین و پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته از طریق متغیر یا متغیرهای مستقل می‌پردازد. یکی از

۱. دو متغیر جنسیت و عضویت در انجمن‌ها و گروه‌ها متغیر خطی نبوده لیکن چون دوشی هستند می‌توان آنها در معادلات رگرسیونی وارد کرد.

2. Stepwise Method

جدول ۶. ضرایب رگرسیون متغیرهای وارد شده در مدل تحلیل رگرسیونی؛ مأخذ: یافته های تحقیق.

معنی داری	T	ضرایب استاندارد شده Beta	ضرایب غیراستاندارد B	متغیرها
...	۱,۷۷	-	۰,۹۱	مقدار ثابت
...	۴,۶۴	۰,۲۲	۰,۳۸	علاقه و تمایل به محله
...	۴,۷۴	۰,۲۲	۰,۲۷	انتظار پاداش از مشارکت
...	۳,۳۷	۰,۱۶	۰,۷۴	عضویت انجمنی
...	۲,۱۱	۰,۱۰	۰,۳۶	جنسیت پاسخگو

پاداش گردد، بر میزان مشارکت‌پذیری آنها در حوزه فعالیت‌های شهرداری در صورتی که اثر دیگر متغیرهای مستقل وارد شده در معادله کنترل شود، نزدیک به ۲۲ صدم واحد انحراف استاندارد افزوده می‌گردد. بر اساس معادله رگرسیونی ارائه شده، شهروندانی که در گروه‌ها، انجمن‌ها، سازمان‌ها، نهادها و تشکل‌ها عضویت دارند، در

می‌توان گفت که کدام متغیر دارای بیشترین تأثیر است» (دواس، ۱۳۸۳، ص ۲۱۴). نتایج ارائه شده در جدول شماره شش نشان می‌دهد هر کدام از متغیرهای مستقل مذکور چه تأثیری بر مشارکت‌پذیری دارند و آن را چگونه پیش‌بینی می‌کنند.

برای آن که به نحو بهتری بتوان در مورد تأثیر هر یک از متغیرها بحث کرد، از ضریب رگرسیون استاندارد، شده بنا استفاده می‌کنیم؛ زیرا ضریب غیراستاندارد B، بر اساس واحد شمارش هر یک از متغیرهای است بر این اساس ضریب استاندارد، همه متغیرها را از لحاظ واحد شمارش یکسان کرده و تصمیم‌گیری در باره تأثیر هر یک از آنها مشخص‌تر است. اگر هر یک از متغیرهای مستقل را به ترتیبی که در جدول وارد شده، با حرف Xi و متغیر مشارکت‌پذیری را با حرف Y نشان دهیم، معادله استاندارد شده تحلیل رگرسیون به صورت زیر خواهد بود:

برای آن که به نحو بهتری بتوان در مورد تأثیر هر یک از متغیرها بحث کرد، از ضریب رگرسیون استاندارد، شده بنا استفاده می‌کنیم؛ زیرا ضریب غیراستاندارد B، بر اساس واحد شمارش هر یک از متغیرهای است بر این اساس ضریب استاندارد، همه متغیرها را از لحاظ واحد شمارش یکسان کرده و تصمیم‌گیری در باره تأثیر هر یک از آنها مشخص‌تر است. اگر هر یک از متغیرهای مستقل را به ترتیبی که در جدول وارد شده، با حرف Xi و متغیر مشارکت‌پذیری را با حرف Y نشان دهیم، معادله استاندارد شده تحلیل رگرسیون به صورت زیر خواهد بود:

۵. نتیجه‌گیری و جمعبندی

مشارکت‌پذیری یا تمایل شهروندان به مشارکت در حوزه فعالیت‌های شهرداری از جمله موضوعات مهمی است که سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهرداری در راستای جلب مشارکت شهروندان باید آن را مدنظر داشته باشند. تمایل به مشارکت از این لحاظ با اهمیت تلقی می‌شود که این امر به عنوان ظرفیت و پتانسیلی بالقوه مطرح بوده که با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مناسب می‌توان آن را به حالت بالفعل درآورده که نتیجه و حاصل آن رفتارهای مشارکتی است. مشارکت‌پذیری شهروندان منطقه چهار

$$Y = ۰,۲۲(X_۱) + ۰,۲۲(X_۲) + ۰,۱۶(X_۳) + ۰,۱۰(X_۴)$$

بر اساس این معادله مشاهده می‌شود که با افزایش یک واحد انحراف استاندارد در علاقه و تمایل به محله، در حدود مقدار ۲۲ صدم واحد انحراف استاندارد با کنترل تأثیر دیگر متغیرهای مستقل وارد شده در معادله، بر میزان مشارکت‌پذیری یا تمایل شهروندان به مشارکت در حوزه فعالیت‌های شهرداری افزوده می‌شود. معادله نشان می‌دهد که با افزایش یک واحد انحراف استاندارد در اینکه شهروندان انتظار دارند که مشارکت منتهی به

این حوزه در شورای ایاری‌ها توانسته به موقعيت‌های زیادی در حوزه فعالیت‌هاییش دست یابد. به طور کلی شهرداری باستی ضعف موجود در میزان مشارکت‌پذیری شهروندان را با توجه به عوامل مؤثر بر آن و بسترهاي موجود تقویت و تمایل آنها را عملی نماید.

نتایج حاصل از بررسی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت‌پذیری شهروندان که برگرفته از ادبیات نظری و تحقیقات و مطالعات پیشین مرتبط با مشارکت بوده، نشان داد که جنسیت، وضعیت شغلی، سطح آگاهی و اطلاعات درباره امور شهری، انتظار پاداش از مشارکت، عضویت در انجمن‌ها، گروه‌ها، نهادها، سازمان‌ها، تشکل‌ها و محافل و علاقه و تمایل به محله قادر به تبیین تغییرات مشارکت‌پذیری شهروندان منطقه چهار در حوزه فعالیت‌های شهرداری هستند. تحلیل‌های چندمتغیره نیز نشان داد که این روابط به قوت خود باقیست. از این رو، با اتخاذ رویکردهای متناسب می‌توان نقش هر یک از این عوامل را تقویت نموده تا میزان تمایل به مشارکت شهروندان را ارتقاء داده و در نهایت چنین تمایلاتی به رفتار مشارکتی بینجامد.

در میان دو گروه مردان و زنان، مردان تمایل بیشتری به مشارکت در حوزه فعالیت‌های شهرداری دارند. در چرایی اینکه چرا مردان بیشتر از زنان دارای تمایلات مشارکتی هستند، می‌توان گفت که چنین وضعیتی ممکن است متأثر از حضور بیشتر مردان در فعالیت‌های بیرون از منزل و مرتبط با امور شهری باشد که چنین فرصتی برای زنان کمتر پیش می‌آید.

در میان وضعیت‌های شغلی، افراد شاغل بیش از بازنشسته‌ها و نیز بازنشسته‌ها بیش از خانه‌دارها از تمایلات مشارکتی در حوزه فعالیت‌های شهرداری برخوردار هستند. بر این اساس توجه به وضعیت‌های شغلی افراد در تقویت رفتارهای مشارکتی ضروریست. آگاهی و اطلاعات شهروندان درباره امور شهری رابطه مستقیمی با مشارکت‌پذیری داشت. اگرچه بین مشارکت‌پذیری و سطح تحصیلات شهروندان رابطه معناداری وجود نداشت لیکن با بررسی رابطه بین سطح تحصیلات و آگاهی و اطلاعات ($r=0,29$ و $\text{sig}=0,00$) می‌توان اذعان داشت

در حوزه فعالیت‌های شهرداری با استفاده از چارچوب‌های مفهومی موجود و حوزه‌های فعالیت شهرداری در سه بعد تمایل به مشارکت در تصمیم‌گیری و مدیریت، تأمین مالی و تأمین نیروی انسانی بررسی شد. نتایج تحقیق نشان داد که میزان تمایل شهروندان به مشارکت از لحاظ مدیریت و تصمیم‌گیری در حوزه فعالیت شهرداری اگرچه نسبت به تمایل به مشارکت در تأمین مالی و نیروی انسانی بیشتر است اما در مجموع میزان تمایل به مشارکت در هیچکدام از این ابعاد بالا نیست. این میزان در تصمیم‌گیری و مدیریت در سطح متوسط، در تأمین نیروی انسانی؛ متوسط به پایین و در در زمینه تأمین مالی در سطح پایینی قرار دارد. در مجموع می‌توان اظهار کرد که میزان مشارکت‌پذیری در حوزه فعالیت‌های شهرداری در سطح متوسطی قرار دارد. شهروندان بیشتر دوست دارند که از لحاظ مشارکت در مدیریت و تصمیم‌گیری مشارکت داشته باشند تا مشارکت در تأمین نیروی انسانی و تأمین مالی. از این رو شهروندان بیشتر علاقمند به این موضوع هستند که در حوزه فعالیت‌های شهرداری در صورتی که نیاز باشد، نظارت داشته باشند، در صورتی که نظرات و ایده‌های آنها خواسته شود اظهار نظر بکنند و همچنین در صورتی که شهرداری خواهان آن باشد در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی در حوزه فعالیت‌های شهرداری سهیم باشند؛ اما نکته‌ای که لازم است در اینجا به آن اشاره شود این است که این تمایل در سطح بالایی قرار ندارد و این نیازمند اتخاذ سیاست‌های متناسب با وضع موجود در جهت ارتقاء آن می‌باشد. در هر صورت ظرفیت مشارکت‌پذیری شهروندان در این حوزه در خور اهمیت است زیرا آنچه که مشارکت شهروندان در اداره امور شهر را مهم جلوه می‌دهد، تأکید بر درگیر کردن شهروندان در این حیطه می‌باشد زیرا این شهروندان هستند که بهتر می‌توانند در تصمیم‌گیری و مدیریت امور خود و بهبود وضعیت محله نقش بسزایی داشته باشند و همکاری شهروندان در دیگر ابعاد مشارکتی در مراتب بعدی اهمیت قرار دارد. ظرفیت موجود این امیدواری را ایجاد می‌کند که شهرداری بر تقویت و استفاده آن اقدامات بیشتری را انجام دهد کما اینکه شهرداری از لحاظ بکارگیری ظرفیت شهروندان در

کرد که این عوامل و به طور کلی یافته‌های تحقیق را در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای جلب مشارکت شهروندان لحاظ و اعمال کرد؛ زیرا بر پایه‌های نظری متقن استوار هستند.

در پایان باید اظهار کرد که این تحقیق بعضی از عوامل مؤثر بر تمایلات مشارکتی را فقط در سطح خرد بررسی کرده است. برای ارائه راهکارهای عملیاتی نمودن تمایل شهروندان به مشارکت در حوزه فعالیت‌های شهرداری و جلب مشارکت آنان صرفاً مطالعه عوامل در سطح خرد کافی نبوده و لازم است عوامل سطح میانی (عوامل مرتبط با سازمان شهرداری و سایر نهادها) و کلان (کشوری مانند جایگاه مشارکت در قانون اساسی) نیز بررسی شوند^۱.

که سطح تحصیلات عامل مؤثری در افزایش سطح آگاهی در باره امور شهری است و آگاهی نیز به نوبه خود بر مشارکت‌پذیری تأثیرگذار است. از این رو توجه به مقوله سطح تحصیلات در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری برای عملیاتی کردن تمایلات مشارکتی ضروریست. یکی از عوامل مؤثر بر تمایل به مشارکت در حوزه فعالیت‌های شهرداری در بین شهروندان منطقه چهار، انتظار آنان از دستیابی به پاداش در تمایلات مشارکتی است. بر این اساس هرچه تمایل به مشارکت بیشتر شود از آن سو بر میزان انتظار افراد مبنی بر کسب پاداش بیشتر از مشارکت افزایش می‌یابد. بنابراین برنامه‌ریزی در خصوص برآورده کردن انتظارات شهروندان در تأمین منافع حاصل از مشارکت آنان ضرورت دارد. بر این اساس به عنوان نمونه شهروندانی که محله برخورداری از نظر امکانات نداشته باشند نمی‌توان انتظار زیادی از مشارکت‌پذیری آنان و به تبع آن رفتارهای مشارکتی داشت.

با توجه به موضوع تأثیر عضویت شهروندان در نهادهای انجمن‌ها، گروه‌ها و تشکل‌ها بر تمایلات مشارکتی آنها در حوزه فعالیت‌های شهرداری و با در نظر گرفتن نهادهایی که شهروندان در آن عضویت دارند، فراهم نمودن زمینه و بستر برای تقویت این گونه نهادها و سازمان‌ها و نیز شکل‌گیری آنها و ارتقاء ارتباطات و تعامل شهرداری با این نهادها و سازمان‌ها و تلاش بیشتر در جهت جلب مشارکت آنها ضروری به نظر می‌رسد. سابقه زندگی در محله رابطه معناداری با مشارکت‌پذیری آنان نداشت لیکن افزایش این متغیر باعث افزایش علاقه و تمایل به محله شده ($r=0.17$ و $\text{sig}=0.00$) و در نهایت بین علاقه و تمایل شهروندان به محله خود و میزان مشارکت‌پذیری آنها در حوزه فعالیت‌های شهرداری رابطه وجود دارد. از این رو سابقه سکونت در محله و علاقه و تمایل به محله متغیرهای تأثیرگذاری در برنامه‌ریزی جلب مشارکت شهروندان هستند.

از آنجا که عوامل مؤثر بر مشارکت‌پذیری برگرفته از مبانی نظری مشارکت هستند می‌توان اظهار کرد که داده‌های این تحقیق تا حد زیادی نظریات موجود را تأیید می‌کنند و به تبع آن می‌توان این اطمینان را حاصل انتشارات علمی.

منابع و مأخذ
اینگلهارت، رونالد (۱۳۷۳)، تحول فرهنگی در جامعه پیشرفت‌های صنعتی، ترجمه مریم وتر، تهران: انتشارات کویر. الغنمی، ام. ار. (۱۳۷۲)، «بحران فقر روستایی، آیا مشارکت می‌تواند آنرا از بین ببرد؟»، ترجمه ناصر اوکتابی، *فصلنامه روستا و توسعه*، شماره پنجم، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات روستایی، وزارت جهاد سازندگی.

تمامس، جرج آر. و جک کی. نلسون (۱۳۸۶) روش تحقیق در تربیت بدنی، جلد اول، ترجمه رحمت الله صدیق سروستانی، چاپ اول، تهران: انتشارات سمت.
حکمت‌نیا، حسن و میرحسین موسوی (۱۳۸۵)، «تحلیل تاریخی از مشارکت شهروندان در اداره امور شهرهای ایران»، مجله تحقیقات جغرافیایی، بهار، (۲۱) (پیاپی ۸۰)، صص: ۱۲۱-۱۳۶.

د واس، دی. ای. (۱۳۸۳) پیمایش در تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ نایی، چاپ پنجم، تهران: نشر نی. رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۷۲) کندوکاوهای و پنداشته‌ها: مقدمه‌ای بر روش‌های شناخت جامعه و تحقیقات اجتماعی، چاپ پنجم، تهران: شرکت سهامی انتشار.

ریتزره، جورج (۱۳۸۳)، نظریه جامعه شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، چاپ هشتم، تهران: تأیید می‌کنند و به تبع آن می‌توان این اطمینان را حاصل انتشارات علمی.

۱. برای کسب اطلاعات بیشتر در این زمینه به گزارش‌های طرح در معاونت هماهنگی و برنامه‌ریزی شهرداری منطقه چهار تهران مراجعه شود.

- مشارکتی روستاییان و ارتباط آن با ترویج کشاورزی،
تهران: معاونت ترویج و مشارکت مردمی جهاد سازندگی
تهران.
- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال
.۱۳۸۵
معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران (۱۳۸۷)
ارتقای سطح نظارت مردم از طریق سامانه ۱۸۸۸،
مجموعه جزوات آموزش‌های شهروندی ۴، سرفصل‌های
حوزه شهردار، ویراست اول.
- معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران
(۱۳۸۷) طرح مطالبات مردمی از طریق سامانه ۱۳۷
مجموعه جزوات آموزش‌های شهروندی ۳، سرفصل‌های
حوزه شهردار، ویراست اول.
- واعظ مهدوی، محمدرضا و همکاران (۱۳۸۷)، راهنمای
توانمندسازی شهروندان و محلات شهر برای ارتقای
سلامت، چاپ دوم، تهران: نشر مهر راوش.
- Axelrod, M. (1950), "Urban Structure and Participation", American Sociological Review, Vol. 21, Issue 1, pp: 13-18.
- Colin, R. (1986), The Institutionalization of Participation in Development, in Participation in Development, Paris: unesco.
- Gaotri, H. (1986), Popular Participation in Development, in Participation in Development, Paris: unesco.
- Lerner, D. (1958), The Passing of Traditional Society Modernizing the Middle East, New York: Free Press.
- Molinas, j. (1998), "The Impact of Inequality, Gender, External Assistance and Social Capital on Local –Level Cooperation", World Development, Vol. 26, No. 3, Elsevier Science Ltd.
- Shepherd A. (1998), Sustainable Rural Development, London: Macmillan.
- Wilson, J. and K. Music (1997), work
ساعی، علی (۱۳۸۱) تحلیل آماری در علوم اجتماعی،
چاپ سوم، تهران: انتشارات کیان مهر.
- ساعی، علی (۱۳۸۶) روش تحقیق در علوم اجتماعی (با
رهیافت عقلانیت انتقادی)، چاپ اول، تهران: نشر نی.
- سایت اداره کل آموزش و مشارکت‌های اجتماعی
شهرداری تهران (shahrvandi.tehran.ir).
- سایت شهرداری منطقه ۴ تهران: www.region4.tehran.ir، «شرح فعالیت معاونت‌های شهرداری»،
تاریخ درج مطلب: (?)، تاریخ اخذ مطلب: ۱۳۸۸/۴/۲۰.
- سعیدی، محمدرضا (۱۳۸۲)، درآمدی بر مشارکت مردمی
و سازمان‌های غیردولتی، تهران: انتشارات سمت.
- شهرداری منطقه ۴ تهران، معاونت هماهنگی و
برنامه‌ریزی، واحد GIS، «نقشه‌های محلات ۲۰ گانه
منطقه ۴ شهرداری تهران»، خرداد ماه ۱۳۸۸.
- طالب، مهدی (۱۳۷۶)، «مشارکت، شرط لازم دخالت در
بافت‌های شهری»، مجموعه مقالات همایش بافت‌های
شهری، مهرماه، تهران: وزارت مسکن و شهرسازی.
- طوسی، محمد علی (۱۳۷۰)، «مشارکت به چه معناست»،
مدیریت دولتی، دوره جدید، شماره سیزدهم، تهران:
انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- علوی‌تبار، علیرضا (۱۳۷۹)، مشارکت در اداره امور شهرها:
بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها
(تجارب جهانی و ایران)، جلد اول، چاپ اول، تهران:
- انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.
- علی بابایی، یحیی (۱۳۸۳) جزو درسی کاربرد کامپیوتر در
علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- غفاری، غلامرضا و محسن نیازی (۱۳۸۶)، جامعه‌شناسی
مشارکت، چاپ اول، تهران: نشر نزدیک.
- کرلینجر، فرد و الازار پدهاژر (۱۳۸۴) رگرسیون چند
متغیری در پژوهش رفتاری، ترجمه حسن سرایی، چاپ
اول، تهران انتشارات سمت.
- گروه مشاوران راهبرد فردا (۱۳۸۸)، طرح پژوهشی
راهکارهای جلب مشارکت شهروندان در حوزه فعالیت
شهرداری منطقه ۴ تهران، گزارش منتشر نشده، شهرداری
منطقه ۴ تهران.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۶۹)، بررسی زمینه‌های

and volunteering: the long arm of the job,
social forces. University North Carolina
press, chapel Hill, YC 842.

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۱ بهار و تابستان
No.31 Spring & Summer

۱۷۳

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۱ بهار و تابستان ۹۲
No.31 Spring & Summer

۱۷۴